

Beleidsbegroting 2018

Inclusief Meerjarenraming 2018-2021

Inhoud

INLEIDING	3
1. BELEIDSBEGROTING	6
1.1 Programma's	6
1.1.1 Programma Beschermen, inclusief beschermen derden	6
1.1.2 Programma Bevorderen	10
1.1.3 Programma Bewaken	12
1.1.4 Programma Jeugd	14
1.1.5 Programma Additioneel	16
1.2 Paragrafen	21
1.2.1 Paragraaf Bedrijfsvoering	21
1.2.2 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing	23
1.2.3 Paragraaf Financiering	27
2. FINANCIËLE BEGROTING	29
2.1 Begroting 2018	29
2.2 Meerjarenraming 2018-2021	31
2.3 Financiering 2018-2021	36
2.4 Reserves en voorzieningen 2018-2021	36
BIJLAGE Verklarende woordenlijst	40

Inleiding

Samen werken aan gezondheid!

Dat is de titel van de visie van GGD Drenthe voor de periode 2017-2020, die met de inbreng van de twaalf Drentse gemeenten is ontwikkeld. Samen staan we voor de Gezondheid in Drenthe. Gezondheid is belangrijk om mee te kunnen doen in de maatschappij. Ook mensen die als gevolg van, bijvoorbeeld een chronisch ziekte, beperkingen in het dagelijks leven ondervinden, kunnen zich gezond voelen en zoveel mogelijk hun eigen regie blijven voeren. GGD Drenthe draagt daaraan bij door de publieke gezondheid en de sociale veiligheid van de Drentse inwoners te beschermen, te bewaken en te bevorderen. En steeds zichtbaarder wordt dat ook andere maatschappelijke organisaties initiatieven nemen voor het behalen van gezondheidswinst! Wij stimuleren en initiëren waar nodig, ondersteunen en werken vanzelfsprekend samen!

Bewaken, bevorderen en beschermen

In deze begroting beschrijven we de plannen van GGD Drenthe voor het jaar 2018 aan de hand van de vertrouwde indeling, de programma's beschermen, bewaken, bevorderen en jeugd. Een jaar waarin we stappen willen maken in de verwezenlijking van onze ambities uit de visie 2017-2020. Zo is een versterkte samenwerking met gemeenten en ketenpartners de rode draad voor de activiteiten van de GGD.

We zetten in op een goede aansluiting bij de behoeften van gemeenten en werken nauw met hen samen. We gaan bijvoorbeeld op vraag van gemeenten de gezondheidsproblematiek op wijk- en buurtniveau beter in kaart brengen en gemeenten meer in dialoog adviseren over de vertaalslag naar lokaal volksgezondheidsbeleid.

Omgevingswet

Een andere kans voor goede samenwerking is de omgevingswet, die in 2019 van kracht wordt. Gemeenten en GGD kunnen er samen voor zorgen dat gezondheid stevig verankerd wordt in de omgevingsvisies en omgevingsplannen, waardoor de gezondheid van inwoners niet alleen beschermd, maar ook bevorderd wordt door een leefomgeving die mensen uitnodigt om gezond te leven door bijvoorbeeld meer mogelijkheden in de buurt om te bewegen.

Jeugd

We spelen in op een veranderende vraag van gemeenten door de invoering van nieuwe wetten en financieringsstromen. Zo zal de jeugdgezondheidszorg van de GGD in 2018 volgens het Landelijk Professioneel Kader werken en komt de GGD in overleg met de gemeenten tot een aangepaste financieringswijze. Hierdoor wordt het ook mogelijk rekening te houden met de eventuele gevolgen van de bevolkingskrimp en de veranderende samenstelling van de bevolking in Drenthe.

Rijksvaccinatieprogramma

De GGD heeft de wijziging in de financiering in de meerjarenraming vanaf 2019 voorlopig voor hetzelfde bedrag in de begroting opgenomen als het bedrag dat tot en met 2017 werd ontvangen van het Rijk (budgettair neutraal) en rekent deze door via de verdeelsleutel die geldt voor het programma Jeugd. De gemeenten krijgen de kosten gecompenseerd vanuit de algemene uitkering van het Rijk.

Toezicht

De toezichttaak van GGD Drenthe verandert in navolging van het landelijk akkoord 'Innovatie Kwaliteit Kinderopvang', waarbij meer nadruk komt te liggen op het meedenken in kwaliteit van de voorzieningen dan op het afvinken van normen. Voor wat betreft de Technische hygiënezorg (THZ) hebben wij de begroting gebaseerd op basis van huidig vastgestelde formatie. In 2015 en 2016 zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor extra inspecties, in de veronderstelling dat de toename van het aantal inspecties een tijdelijk karakter zou hebben. Deze toename blijkt langer aan te houden en de behoeften van individuele gemeenten veranderen. We beraden ons samen met de gemeenten over de wijze waarop we tegemoet kunnen komen aan hun wensen en een daarbij behorende kostenverdeling.

Additioneel biedt de GGD de mogelijkheid om toezichttaken op Wmo-voorzieningen voor gemeenten uitvoeren.

Sociale veiligheid

Uiteraard zoeken we bij alle GGD-taken ook de verbinding met zorg- en maatschappelijke partners, bestaande netwerken en burgers zelf. We zoeken naar mogelijkheden om zowel extern als binnen de GGD zorg en veiligheid meer integraal te benaderen, onder de 'paraplu' van sociale veiligheid. Zo kunnen we krachten bundelen om actuele onderwerpen als de hulp voor personen met verward gedrag, maar ook thema's als huiselijk geweld, kindermishandeling, OGGZ en verslavingsproblematiek, sluitend aan te pakken, zodat niemand tussen wal en schip valt.

Samenwerking Noord-Nederland

We werken samen met GGD Groningen en GGD Fryslân bij taken waar schaalvergroting tot meer efficiëntie en kwaliteit leidt. Voorbeelden zijn Sense, forensische geneeskunde en Infectieziektebestrijding.

Preventie

Preventie ligt aan de basis van de publieke gezondheid. Gemeenten zetten in op bijvoorbeeld de verkleining van gezondheidsverschillen tussen hoog en laag opgeleiden, laaggeletterdheid, overgewicht, middelengebruik, armoedebestrijding en sportstimulatie. Als GGD Drenthe dragen wij graag bij aan een zo goed mogelijke gezondheid en welbevinden van alle de Drentse inwoners. Ook is er in 2018 naar alle waarschijnlijkheid extra aandacht nodig voor de gezondheidsontwikkeling van de zogenaamde 'statushouders'.

Veilig Thuis

Ten aanzien van Veilig Thuis wordt in nauw overleg met gemeenten jaarlijks bekeken hoeveel budget nodig is voor de uitvoering van de taken van Veilig Thuis. In het jaar 2016 en 2017 was op basis van de begroting en de extra toegekende middelen een bedrag van € 3,7 miljoen beschikbaar. Op basis van begrote aantallen verrichtingen, de doorontwikkeling van de noodzakelijk in te zetten kwaliteit en de duidelijke Inspectiekaders is de verwachting dat in 2018 een budget van € 4,1 miljoen nodig is. Met de gemeenten wordt overlegd over de wijze waarop deze kosten onder hen worden verdeeld en doorberekend.

Organisatie en dienstverlening

De teams en medewerkers van GGD Drenthe werken objectief en vanuit hun specifieke deskundigheid samen met en voor de gemeenten en de inwoners van Drenthe. Vanuit onze waarden durf, resultaatgericht, innovatief, vakbekwaam en eenheid bouwen we met trots verder aan een organisatie die expertise en kennis levert en verbindingen maakt! Om hen te ondersteunen zetten we in op de inrichting van adequate informatiesystemen en een verdere digitalisering van onze dienstverlening.

We hebben de inhoudelijke en financiële ontwikkelingen voor 2018 in deze begroting verder uitgewerkt, op basis van de inhoud van de recent vastgestelde visie, de kaderbrief en de reacties van de gemeenten op de kaderbrief. Op het moment van het opstellen van de kaderbrief was nog niet bekend welke financiële consequenties er zijn voor de doorontwikkeling van Veilig Thuis.

1. Beleidsbegroting

1.1 Programma's

1.1.1 Programma Beschermen, inclusief beschermen derden

1. Infectieziektenbestrijding

Infectieziektenbestrijding (IZB) houdt zich bezig met het voorkomen, bestrijden en opsporen van infectieziekten. Een grote uitdaging in de publieke gezondheid van de komende jaren is om de antibioticaresistentie in de hand te houden. Het ministerie van VWS financiert pilots om regionale zorgnetwerken op te zetten die gericht zijn op een verbetering van de aanpak van antibioticaresistentie. GGD Drenthe is actief betrokken bij de pilot in Noord-Nederlands verband. In 2018 worden de eerste contouren en inzet van het zorgnetwerk zichtbaar.

De GGD heeft deskundigheid op het gebied van infectiepreventie en deelt deze kennis actief met zorginstellingen, zodat infectieziekten minder kans krijgen. Daar waar sprake is van een uitbraak van infectieziekten, komt de GGD snel in actie: de situatie wordt geanalyseerd en zorginstellingen en relevante partners worden geadviseerd. Daarvoor is er 7x24 een arts Infectieziekten bereikbaar.

2. Seksuele gezondheid en Sense Noord-Nederland

De activiteiten van Seksuele gezondheid en Sense Noord-Nederland om een gezonde seksualiteit te bevorderen (voorlichting, testen op soa's) worden in 2018 voortgezet. Deze zijn vooral gericht op doelgroepen als sekswerkers, lesbische vrouwen/homoseksuele mannen/biseksuelen/transgenders (LHBTs) en mannen die seks hebben met mannen. Ook voor jongeren en nieuwkomers zijn er gerichte voorlichtingsactiviteiten. De verwachting is dat de financiering voor Sense Noord-Nederland - voor Drenthe, Groningen en Friesland - door het ministerie van VWS ook na 2018 wordt voortgezet.

3. Crises, rampen en incidenten

GGD Drenthe is ten allen tijde verantwoordelijk voor de publieke gezondheid tijdens rampen en crises. Het gaat hierbij om Infectieziektebestrijding, Medische Milieukunde, Gezondheidsonderzoek bij Rampen en Psychosociale Hulp. De GGD voldoet aan de eisen van het landelijk kwaliteitskader voor zorginstellingen en werkt met een goed opgeleide crisisorganisatie. Waar mogelijk wordt op de schaal van Noord Nederland samengewerkt. Daarnaast geeft de GGD – namens het bestuur van de Veiligheidsregio Drenthe – vorm en inhoud aan GHOR Drenthe (Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio). Door het toenemend aantal maatschappelijke incidenten zet GGD Drenthe in 2018 onder andere in op het verder ontwikkelen van de Psychosociale Hulpverlening. De expertise van de GGD op het gebied van Openbare Geestelijke Gezondheidszorg en hulpverlening en inzet bij crises wordt benut om gemeenten te adviseren bij incidenten en maatschappelijke onrust.

4. Technische Hygiënezorg

Wettelijke taken die door de technische hygiënezorg (THZ) van GGD Drenthe worden uitgevoerd zijn het toezicht op kinderopvangcentra en piercing- en tatoeagestudio's. Voorheen was het toezicht vooral gericht op het inspecteren over veiligheid en hygiëne, met behulp van checklists. Met ingang van 2018 zal de toezichttaak op kinderopvangcentra anders ingevuld worden. Binnen het akkoord Innovatie Kwaliteit Kinderopvang (IKK) wordt ingezet op het verbeteren van de kwaliteit van de kinderopvang en het vergroten van mogelijkheden voor innovatie. Daarbij past ook een andere vorm van toezicht die 'Het Nieuwe Toezicht' wordt genoemd. Er wordt meer gekeken naar de pedagogische kwaliteit van de opvang en wordt minder nadruk gelegd op structurele randvoorwaarden. Toezichthouders van GGD Drenthe zijn en worden daarop op verder voorbereid.

Indien tekortkomingen worden geconstateerd tijdens inspecties, adviseert THZ de gemeente om te handhaven. GGD Drenthe zet zich ook in 2018 in om toezicht en handhaving goed bij elkaar aan te laten sluiten in samenwerking met gemeenten.

Toezichthouders gaan in 2018 nader samenwerken met de infectieziektebestrijding van GGD Drenthe aangezien er raakvlakken zijn in de werkzaamheden. Beide richten zich op de beoordeling van risico's op verspreiding van ziekteverwekkende micro-organismen. Ook wordt de samenwerking met Veilig Thuis versterkt waar het gaat om signalen over kinderopvang en gastouders. De inspecteurs voeren dan op verzoek van gemeenten een incidenteel onderzoek uit.

De verwachting is dat ook in 2018 de trend van de afgelopen jaren in groei van het aantal onvoorziene inspecties doorzet. Door fusies en ontwikkelingen in de kinderopvang zoals bijvoorbeeld met vormen van Integrale Kindcentra stijgt de vraag naar inspecties 'onderzoek voor registratie' en 'onderzoek na aanvangsdatum'. Gemeenten vragen steeds vaker om inspecties voor aanvullend onderzoek op basis van signalen over het pedagogisch klimaat. We volgen deze ontwikkelingen op de voet en blijven met gemeenten in gesprek over de consequenties hiervan.

5. Medische milieukunde

2018 is het jaar voor de invoering van de Omgevingswet. Bij de uitvoering van de nieuwe wet liggen er kansen om gezondheid zowel te beschermen als te bevorderen. GGD Drenthe adviseert gemeenten over mogelijkheden tot verankering van gezondheid in omgevingsvisies, en de verdere uitwerking in omgevingsplannen. Naast inzet op medische milieukunde wordt ook vanuit gezondheidsbevordering ingezet op een gezonde omgeving. Daarbij worden concrete voorbeelden aan gemeenten aangereikt van interventies die bewezen zijn of in potentie een positief resultaat op de gezondheid van inwoners hebben. Synergie wordt ook buiten de GGD gezocht, met partners als de Veiligheidsregio Drenthe (VRD), de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) en andere relevante maatschappelijke organisaties.

Ook richt de GGD zich in 2018 samen met gemeenten op het ontwikkelen van een gedragen en gezamenlijke aanpak van bijvoorbeeld houtrookoverlast en het opzetten van campagnes ter preventie van gehoorschade. De positie van de GAGS - de Gezondheidskundig Adviseur Gevaarlijke Stoffen - is in 2018 doorontwikkeld en goed herkenbaar, in de acute maar ook in de preventiefase.

6. Sociale veiligheid en OGGz

In 2018 werkt de GGD vanuit een inhoudelijke ‘paraplu’ aan sociale veiligheidsvraagstukken. De producten Veilig Thuis Drenthe, het Centrum Seksueel Geweld, de psychosociale hulpverlening bij maatschappelijke incidenten en de OGGz bieden hiertoe ruimte en geven kansen op synergie.

GGD Drenthe maakt deel uit van het OGGz-netwerk van de meeste Drentse gemeenten en verzorgt het Advies- en Meldpunt OGGz. In die rol zal de GGD Drenthe de gemeenten ondersteunen in het toepassen van een sluitende aanpak voor Drenthe (zie kader). Er wordt inhoudelijke verbinding gezocht met de partners op het gebied van de sociale veiligheid als GGZ Drenthe, Verslavingszorg Noord Nederland, Cosis, Veiligheidshuis, Veilig Thuis, en de politie.

Sluitende aanpak voor personen met verward gedrag

Het landelijke ‘Schakelteam voor personen met verward gedrag’ heeft de opdracht om gemeenten en regio’s te ondersteunen bij een sluitende aanpak voor de zorg rondom verwarde personen. Deze moet in oktober 2018 gerealiseerd zijn. Het uitgangspunt is dat bij de ondersteuning, opvang en zorg van mensen met verward gedrag, de persoon zelf en de familie centraal staan. Ook moeten hulpverleners goed samenwerken zodat niemand tussen wal en schip valt.

De Wet Verplichte GGZ wordt in 2018 ingevoerd. Met deze wet wordt een verschuiving beoogd van gedwongen opname naar gedwongen behandeling van mensen met psychische problemen. Waar de problematiek dat toelaat zal dat zoveel mogelijk in de thuissituatie (ambulant) worden toegepast. Iedereen, dus zowel burgers (bijvoorbeeld familie, buren) als professionals kan een zorgmelding doen. In overleg met gemeenten wordt gekeken of deze meldingen via het bestaande Advies- en Meldpunt OGGz gaan lopen.

7. Tuberculosebestrijding

Tuberculose de wereld uit: daaraan wordt al jaren gewerkt. In Drenthe werden we de afgelopen jaren circa 20 keer per jaar geconfronteerd met de diagnose tuberculose (TBC). Een adequate tuberculosebestrijding blijft dan ook van belang. De bestrijding van TBC wordt in de regio noordoost Nederland gecoördineerd door een Regionaal Expertise Centrum, met een backoffice in Groningen en in Twente.

8. Rijksvaccinatieprogramma

In 2019 wordt het Rijksvaccinatieprogramma (RVP) ondergebracht in de Wet Publieke Gezondheid. Daarmee komt het RVP onder de verantwoordelijkheid van gemeenten. De middelen worden overgeheveld van het RIVM naar het gemeentefonds, van waaruit gemeenten het deel voor de uitvoering van het RVP dienen te reserveren. De organisatie die de taken jeugdgezondheidszorg uitvoert heeft de licentie om het vaccinatieprogramma uit te voeren. In Drenthe doet de GGD dit voor 12 gemeenten voor kinderen van 0-18 jaar en in vier gemeenten (Aa en Hunze, Coevorden, Meppel en Tynaarlo) voor de kinderen vanaf vier jaar. De GGD streeft ernaar om een zo hoog mogelijke vaccinatiegraad te behouden. In de begroting is de uitvoering van het RVP budgettair neutraal opgenomen. De middelen zijn verdeeld op basis van de verdeelsleutel die gehanteerd wordt bij het programma Jeugd (pro-rato-percentage).

9. Financieel overzicht programma Beschermen

	Rekening 2016	Primitieve begroting 2017	Begroting 2018
Beschermen			
Baten			
Crises en incidenten	145.363	148.270	152.313
Infectieziektenbestrijding	809.014	821.019	853.064
Milieu en Gezondheid	419.146	427.529	463.826
Openbare geestelijke gezondheidszorg	113.353	115.620	73.630
Seksuele gezondheid	221.722	226.156	226.197
Technische hygiënezorg	819.916	827.465	886.119
Tuberculose bestrijding	534.273	513.251	502.526
Totaal Baten	3.062.786	3.079.310	3.157.675
Lasten			
Crises en incidenten	-120.541	-148.270	-152.313
Infectieziektenbestrijding	-768.087	-821.019	-853.064
Milieu en Gezondheid	-438.581	-427.529	-463.826
Openbare geestelijke gezondheidszorg	-111.704	-115.620	-73.630
Seksuele gezondheid	-202.761	-226.156	-226.197
Technische hygiënezorg	-868.464	-827.465	-886.119
Tuberculose bestrijding	-504.120	-513.251	-502.526
Totaal Lasten	-3.014.258	-3.079.311	-3.157.675
Reserveringen			
Technische hygiënezorg	55.000	0	0
Totaal Reserveringen	55.000	0	0
Totaal Beschermen	103.529	0	0

Door indexering (cao-stijging van 0,4% per 2017) en de wijziging in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) van de overheid zijn er lichte verschuivingen tussen de programma's. Een nieuw te sluiten overeenkomst met Groningen op de Tuberculosebestrijding leidt tot een voordeel van € 44.000.

10. Financieel overzicht programma Beschermen derden

	Rekening 2016	Primitieve begroting 2017	Begroting 2018
Beschermen - derden			
Baten			
Geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio	862.521	879.771	849.738
Rijksvaccinatieprogramma jeugd	585.448	622.200	622.200
Totaal Baten	1.447.969	1.501.971	1.471.938
Lasten			
Geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio	-825.578	-879.771	-849.738
Rijksvaccinatieprogramma jeugd	-583.961	-622.200	-622.200
Totaal Lasten	-1.409.492	-1.501.971	-1.471.938
Totaal Beschermen - derden	38.477	0	0

Door indexering (cao-stijging van 0,4% per 2017) en de wijziging in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) van de overheid zijn er lichte verschuivingen tussen de programma's. Bij de GHOR is een voordeel van € 30.000 vanwege pensionering van medewerkers.

1.1.2 Programma Bevorderen

1. Gezondheidsbevordering

De GGD richt zich op het bevorderen van collectieve gezondheid. Het gaat zowel om het beïnvloeden van de omgeving als het gedrag. De GGD adviseert over opvallende trends, benoemt speerpunten en adviseert over de toepassing van interventies. Daarbij wordt steeds beter de verbinding gelegd tussen kennis en informatie uit 'het veld' van gemeenten/partners/GGD, onderzoeksgegevens, inhoudelijke expertise en het beleid van gemeenten. Binnen de GGD wordt nadrukkelijker de samenwerking gerealiseerd tussen diverse teams die in en voor gemeenten actief zijn.

Verandering van gedrag vergt een lange adem. Dat is terug te zien in de stabiliteit in speerpunten binnen het gezondheidsbeleid van Rijk en gemeenten; dit zijn roken, overmatig alcoholgebruik, (ernstig) overgewicht, bewegen, depressie en diabetes. Preventie en integrale aanpak krijgen een steeds prominentere plaats. De GGD blijft daar op aansluiten én geeft extra aandacht aan kwetsbare groepen zoals de groeiende groep ouderen die langer zelfstandig thuis moet blijven wonen en mensen met een lage sociaal economische status.

Met programma's als Kans voor de Veenkoloniën en Gezond in... bouwen gemeenten, inwoners, maatschappelijke partners en GGD samen aan een integrale aanpak om gezondheidsverschillen te verkleinen. Opvallend is dat steeds zichtbaarder wordt dat niet alleen de GGD maar juist ook veel collega maatschappelijke partners inzetten op gezondheid. Dit is een goede en belangrijke ontwikkeling. De invoering van de Omgevingswet biedt kansen om de positieve impact van de fysieke en sociale leefomgeving op de gezondheid van mensen te versterken. De GGD ondersteunt gemeenten daarom bij het verankeren van gezondheid in de omgevingsvisie.

In lijn met de visie 2017-2020 richt de GGD zich gericht op vraagstukken die in individuele gemeenten spelen en betrekken we gemeenten bij de voorbereiding van inhoudelijke ontwikkelingen en adviezen. Zo gaan wij het gesprek aan over de impact van het onlangs landelijke gestarte meerjarenprogramma depressiepreventie.

2. Financieel overzicht programma Bevorderen

	Rekening 2016	Primitieve begroting 2017	Begroting 2018
Bevorderen			
Baten			
Gezondheidsbevordering algemeen	319.890	324.207	341.609
Totaal Baten	319.890	324.207	341.609
Lasten			
Gezondheidsbevordering algemeen	-425.415	-380.534	-397.793
Totaal Lasten	-425.415	-380.534	-397.793
Reserveringen			
Gezondheidsbevordering algemeen	0	56.327	56.184
Totaal Reserveringen	0	56.327	56.184
Totaal Bevorderen	-105.526	0	0

Door indexering (cao-stijging van 0,4% per 2017) en de wijziging in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) van de overheid zijn er lichte verschuivingen tussen de programma's.

In 2014 en 2015 heeft een bezuiniging plaatsgevonden op het product Gezondheidsbevordering. Om deze bezuiniging te kunnen realiseren is bij de jaarrekening 2012 een reserve gevormd. De tijdelijk doorlopende loonkosten leiden tot een nadeel in 2018 van € 56.000, welke indien het totale GGD resultaat negatief is, gedekt kunnen worden vanuit een onttrekking aan deze reserve.

1.1.3 Programma Bewaken

1. Epidemiologie

Voor het uitzetten van effectief publiek gezondheidsbeleid zijn actuele gegevens essentieel. GGD Drenthe zet in op innovatie en maatwerk om gezondheidsgegevens snel en gericht beschikbaar te stellen aan gemeenten. De website www.GezondheidsGegevensDrenthe.nl wordt ook in 2018 benut om gegevens nog meer in detail en gebruikersvriendelijk te presenteren. Tegelijk zal gewerkt worden aan het meer intuïtief presenteren van de onderzoeksresultaten in de vorm van bijvoorbeeld factsheets en infographics.

De GGD brengt gegevens samen en visualiseert deze vanuit de eigen onderzoeken, registraties en de nieuwe vormen van dataverzameling in de jeugdgezondheidszorg. Aanvullend worden gegevens en schattingen van landelijke instellingen op laag schaalniveau ontsloten voor lokaal en regionaal gebruik in Drenthe. Wijkprofielen, beleidsadviezen en schoolprofielen zullen daarmee beter aansluiten bij de behoeften van de gemeenten en scholen.

Gemeenten die nieuwe interventies op het gebied van preventie opstarten wordt de mogelijkheid aangereikt om epidemiologen van GGD Drenthe vanaf het begin te betrekken. Epidemiologie kan ondersteuning bieden bij het ontwikkelen van een monitoring- en evaluatiesysteem, met indicatoren waarmee de effectiviteit van de interventie gemeten kan worden.

2. Financieel overzicht programma Bewaken

	Rekening 2016	Primitieve begroting 2017	Begroting 2018
Bewaken			
Baten			
Epidemiologie	341.401	348.229	368.962
Gezondheidsmonitor jeugd	36.603	37.335	49.077
Totaal Baten	378.004	385.564	418.039
Lasten			
Epidemiologie	-366.457	-348.229	-358.222
Gezondheidsmonitor jeugd	-36.909	-37.335	-49.077
Totaal Lasten	-403.366	-385.564	-407.299
Reserveringen			
Epidemiologie	25.000	0	-10.740
Totaal Reserveringen	25.000	0	-10.740
Totaal Bewaken	-362	0	0

Door indexering (cao-stijging van 0,4% per 2017) en de wijziging in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) van de overheid zijn er lichte verschuivingen tussen de programma's.

Voor wat betreft de onderzoeken Epidemiologie sluit GGD Drenthe aan bij de landelijke cyclus van vier jaar. In 2016 is het volwassenen- en ouderenonderzoek uitgevoerd. Hiertoe heeft in 2016 een onttrekking aan de Egalisatiereserve plaatsgevonden van € 25.000. In 2020 zal dit onderzoek weer plaats gaan vinden. Dit houdt in dat er in 2018 een bedrag van € 11.000 wordt toegevoegd aan de

Egalisatiereserve, zodat er voldoende financiële middelen in de Egalisatiereserve aanwezig zijn om het volwassenen- en jeugdonderzoek in 2020 weer uit te kunnen voeren.

1.1.4 Programma Jeugd

1. Jeugd

De GGD volgt en beoordeelt de ontwikkeling van kinderen en jongeren in de groep 0-18 jaar (in acht Drentse gemeenten) en de groep 4-18 jaar (in alle Drentse gemeenten). Vanuit de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) geeft de GGD ouders en jongeren voorlichting en advies, en geeft aan wat tot de normale ontwikkeling behoort. Preventie en voorkomen staan centraal en de eigen kracht van jeugdigen en hun netwerk wordt versterkt. Bij problemen of specifieke stoornissen wordt vroegtijdig gesignaleerd en zo nodig verwezen naar de juiste hulp of zorg.

De JGZ geeft in 2018 invulling aan het Basispakket JGZ, zoals beschreven in het Landelijk Professioneel Kader (LPK). Daardoor sluiten we beter aan op de behoeften en mogelijkheden van jeugdigen en hun ouders. Voor taken die niet opgenomen zijn in het Basispakket JGZ, zoals de prenatale zorg, uitvoeringscoördinatie, en opvoedinterventies (bijv. sociale vaardigheidstrainingen en ouderkracht trajecten) maken we per gemeente passende afspraken.

Landelijk Professioneel Kader – ‘Zorg op maat’

Het LPK is in 2016 gestart en geeft per ontwikkelingsfase van een kind aan wanneer de JGZ contactmomenten aanbiedt. Jeugdigen/ouders en JGZ-professionals stemmen de vorm (bijv. persoonlijk of digitaal contact, meer of minder frequent) van de contactmomenten af naar de behoefte. Dit leidt tot meer flexibiliteit en zorg op maat.

De JGZ investeert in de verdere verbetering van de dienstverlening door meer gebruik te maken van technologische mogelijkheden. De vragenlijsten aan ouders worden via e-mail verzonden en kunnen digitaal worden ingevuld. In het nieuwe ‘Ouderportaal’ kunnen ouders in 2018 zelf afspraken maken en wijzigen, en kunnen zij gegevens inzien over hun kind. De methode ‘Jij en je Gezondheid’ wordt naast klas 4 in 2018 ook in klas 2 ingezet. Bij deze methode vullen leerlingen van het voortgezet onderwijs digitaal een vragenlijst in en kunnen ze online hun gezondheidsprofiel inzien. Indien nodig worden ze voor een gezondheidsconsult uitgenodigd. Zo is er beter contact met ouders en jongeren en wordt de eigen regie versterkt.

JGZ is een kernpartner in het voorliggend veld Jeugd. De professionals werken nauw samen met de voorschoolse voorzieningen, het onderwijs en welzijnsorganisaties, zodat ouders en jongeren worden bereikt en waar nodig ondersteund. De inzet van jeugdarts en jeugdverpleegkundige in de jeugdteams of de lokale toegang Jeugd verschilt per gemeente in omvang en intensiteit (deels additioneel gefinancierd). De samenwerking met huisartsen waarbij de jeugdverpleegkundige als contactpersoon fungeert van de jeugdteams wordt voortgezet en uitgebouwd.

Met ingang van 2017 stelt het Rijk structureel 100 miljoen euro per jaar beschikbaar voor kinderen die opgroeien in een gezin met een laag inkomen. Gemeenten worden opgeroepen om zorg te dragen voor het verstrekken van middelen aan kinderen in natura, bijvoorbeeld een sportabonnement, een muziekinstrument of een schoolreis. De JGZ heeft een goed beeld over de

(financiële) thuissituatie van gezinnen en kan kinderen signaleren en hen als intermediair doorverwijzen naar gemeenten.

Er wordt invulling gegeven aan de 'Preventieagenda JGZ', waarbij gefocust wordt op de vier preventie pijlers: ouderschap, hechting, gezonde leefstijl en weerbaarheid. De preventie-agenda is bedoeld om hardnekkige maatschappelijke vraagstukken zoals kindermishandeling, schoolverzuim en armoede tegen te gaan.

2. Financieel overzicht programma Jeugd

	Rekening 2016	Primitieve begroting 2017	Begroting 2018
Jeugd			
Baten			
Alle kinderen in beeld	109.817	112.013	98.155
Gezondheidszorg 0 tot 4 jarigen uniform	4.390.543	4.425.687	4.342.552
Jeugdgezondheidszorg 0-4 jarigen maatwerk/prenataal	380.574	388.185	422.419
Jongerenconsult	727.574	742.125	558.869
Preventieve gezondheidsonderzoeken	3.279.964	3.357.072	3.792.368
Risicokind centraal	919.031	937.412	981.556
Totaal Baten	9.807.503	9.962.495	10.195.919
Lasten			
Alle kinderen in beeld	-110.655	-112.014	-98.155
Gezondheidszorg 0 tot 4 jarigen uniform	-4.434.547	-4.425.687	-4.342.552
Jeugdgezondheidszorg 0-4 jarigen maatwerk/prenataal	-380.548	-388.185	-422.419
Jongerenconsult	-727.450	-742.125	-558.869
Preventieve gezondheidsonderzoeken	-3.273.179	-3.357.073	-3.792.368
Risicokind centraal	-917.746	-937.412	-981.556
Totaal Lasten	-9.844.125	-9.962.495	-10.195.919
Totaal Jeugd	-36.621	0	0

Door indexering (cao-stijging van 0,4% per 2017) en de wijziging in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) van de overheid zijn er lichte verschuivingen tussen de programma's.

Bij preventieve gezondheidsonderzoeken zijn vijf jeugdartsen in opleiding. De kosten van de opleiding worden gefinancierd middels een subsidie van VWS.

1.1.5 Programma Additioneel

1. Gezondheidsbevordering

Ook in 2018 levert GGD formatie voor het acht-jaar durende programma 'Kans voor de Veenkoloniën' onder aansturing van een bestuurlijke stuurgroep. Het beoogt een duurzame verandering in de leefsituatie en gezondheid van mensen met een lage sociaaleconomische status. In 2018 zijn de eerste resultaten zichtbaar en is er meer bekend over besparingen die door de aanpak worden gedaan en kunnen worden verdeeld ('shared savings'). Ook gemeenten die niet tot de veenkoloniën horen kunnen deze ervaringen gebruiken in hun beleid t.a.v. mensen met een lage sociaal-economische status.

2. Epidemiologisch onderzoek

De voortdurend nieuwe ontwikkelingen op het gebied van gezondheid en veiligheid en in het sociale domein vragen om het op peil houden van kennis en vaardigheden. GGD Drenthe is daarom verbonden aan de Academische Werkplaats Publieke Gezondheid Noord-Nederland en neemt deel aan wetenschappelijke onderzoeksprojecten. Informatie uit deze kennisinfrastructuur delen we actief met gemeenten en ketenpartners om beleidsontwikkeling en uitvoering van Drentse vraagstukken op het gebied van gezondheid en sociale veiligheid te versterken. Ook zetten we in op samenwerkingsrelaties met als doel om gegevens uit te wisselen cq. samen onderzoek te doen.

3. Veilig Thuis Drenthe

Veilig Thuis Drenthe geeft advies en biedt ondersteuning aan inwoners en professionals die te maken hebben met vermoedens of situaties van huiselijk geweld of kindermishandeling. Veilig Thuis levert ook een belangrijke bijdrage aan de deskundigheidsbevordering en de ondersteuning van lokale sociaal werkers. Zo worden zij (waar nodig in gezamenlijkheid) in staat gesteld om risico's op onveilige situaties vroeg te signaleren en de eigen kracht van het gezin en de leefomgeving aan te spreken en te ondersteunen met de benodigde kennis, kunde en ervaring. In 2018 is de basis van Veilig Thuis op orde en kan worden voldaan aan de eisen die worden gesteld vanuit het landelijk handelingsprotocol en de wettelijke eisen. De verwachting is dat het aantal adviezen, meldingen en onderzoeken in 2018 vergelijkbaar zal zijn aan de afgelopen jaren.

Er zijn diverse nieuwe ontwikkelingen gaande die van invloed kunnen zijn op het aantal af te handelen adviezen en meldingen dan wel uitbreiding /vermindering van activiteiten. In de begroting is hier nog geen rekening mee gehouden omdat de effecten nog niet kwantificeerbaar zijn. Het gaat om ontwikkelingen als de verscherpte meldcode, de radarfunctie van Veilig Thuis, het aannemen van burgersignalen als melding, de versterking van de samenwerking in de keten van zorg en veiligheid, de actualisatie van het 'model handelingsprotocol' Veilig Thuis. Ook ontwikkelingen rondom de gespecialiseerde, intersectorale multidisciplinaire aanpak voor slachtoffers van ernstige vormen van huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel geweld (MDA++) spelen mee. Dit blijft onderwerp van gesprek met gemeenten.

In het kader van preventie en vroeg signalering en stimuleren handelingsbekwaamheid van professionals bij huiselijk geweld en kindermishandeling voert Veilig Thuis Drenthe ook activiteiten uit op het gebied van deskundigheidsbevordering in de vorm van voorlichtingen, workshops, trainingen, lessen, ouderavonden. Veilig Thuis werkt met gecertificeerde trainers en heeft een CEDEO-erkenning (kwaliteitskeurmerk). Voor de trainingsactiviteiten is (kan) accreditatie (worden) aangevraagd, o.a bij Stichting Kwaliteitsregister Jeugd en bij het Registerplein. De opdracht en financiering van de voorlichting- en trainingsactiviteiten van Veilig Thuis Drenthe loopt tot 1-1-2018. In 2017 werkt VTD, in samenwerking met gemeenten, de mogelijke scenario's voor herziening, beëindigen dan wel voortzetten van genoemde activiteiten voor 2018 verder uit.

4. Centrum Seksueel Geweld

Het is nog niet bekend of de financiering is om het Centrum Seksueel Geweld (CSG) in 2018 voortgezet wordt. Het huidige budget loopt tot eind 2017. Het is mogelijk dat het CSG aan zal sluiten bij een bredere aanpak van MDA++. In 2017 worden afspraken gemaakt met de centrum gemeente Emmen over het voortbestaan en de financiering hiervan.

5. Technische Hygiënezorg

De toezichthoudende functie van de GGD kan additioneel worden ingezet voor de relatief nieuwe toezichttaken van gemeenten op het gebied van maatschappelijke zorg, waar zij ook moeten toezien en handhaven op de kwaliteit. GGD Drenthe zal haar expertise additioneel inzetten om gemeenten te adviseren en samen met hen een goed toetsingskader voor Wmo-voorzieningen te ontwikkelen. Ook heeft de GGD in 2018 in beeld wat de verschillende gemeenten van de GGD verwachten in het kader van het Wmo-toezicht en kunnen de inspecteurs de gemeenten adviseren over trends. Indien gewenst kan de GGD het Wmo toezicht voor gemeenten uitvoeren.

Het aantal inspecties bij asielzoekerscentra is moeilijk te voorspellen. Verwacht wordt dat het toezicht op seksbedrijven en sanitaire voorzieningen bij evenementen stabiel blijft.

6. Publieke gezondheid asielzoekers en vergunninghouders

Omdat de benodigde inzet voor de publieke gezondheid van asielzoekers voor een groot deel afhankelijk is van mondiale (politieke) ontwikkelingen is deze voor 2018 moeilijk te voorspellen. GGD Drenthe behoudt de flexibiliteit om zowel groei als krimp goed op te vangen. Voor nieuwkomers die in Drentse asielzoekerscentra verblijven worden activiteiten aangeboden over de gezondheidszorg in Nederland, opvoedondersteuning, seksueel gezond gedrag en andere thema's. Bij kinderen van asielzoekers beoordeelt de jeugdgezondheidszorg of alle vaccinaties volgens het Rijksvaccinatieprogramma genomen zijn en deze worden zo nodig aangevuld.

Het is de verwachting dat ook in 2018 aanvullende Rijksmiddelen beschikbaar blijven voor gezondheidsbevordering van vergunninghouders. GGD Drenthe participeert actief in het Ondersteuningsteam Asielzoekers en Vergunninghouders (OTAV). Zolang het programma loopt beschikken gemeenten en GGD over een Regiocoördinator Gezondheidsprogramma voor Drenthe, gedetacheerd naar de VNG.

7. Forensische geneeskunde

De invulling van de forensische geneeskunde in 2018 hangt voor een belangrijk deel af van het advies van de 'Commissie forensisch medisch onderzoek en medische arrestantenzorg politie' en welke keuze de Politie vervolgens maakt. Het advies wordt medio 2017 uitgebracht en beïnvloedt óf en op welke manier de politie in 2018 een nieuwe aanbesteding uitzet voor forensisch geneeskundige dienstverlening. De GGD'en streven naar een publiek belegde en ongedeelde forensische geneeskunde, waarbij het verlenen van medische zorg aan arrestanten en forensisch medisch onderzoek niet uit elkaar getrokken worden. GGD Drenthe, GGD Groningen en GGD Fryslân hebben in 2018 de voorgenomen samenwerking vorm gegeven met een uniform pakket forensische geneeskunde waarin werkwijze en tarieven geharmoniseerd zijn. Dit zorgt voor een goede voorbereiding van '3-Noord' op een eventuele aanbesteding. De GGD is in 2018 een aantrekkelijke werkgever voor jonge artsen die zich willen specialiseren in de forensische geneeskunde waarmee het structurele tekort van forensische artsen op te lossen is.

8. Reizigersvaccinaties

Reizigersvaccinaties geeft advies op maat aan mensen die op reis gaan of aan mensen die vanwege hun beroep een verhoogd risico lopen op infectieziekten. Met de economische groei gaan ook weer meer mensen op reis en wordt een verdere stijging van het aantal consulten verwacht. We verkennen de mogelijkheid tot het uitbouwen van de samenwerking met GGD Groningen en Fryslân. Voorbeelden van samenwerking zijn uitwisseling personeel, gezamenlijke inkoop vaccinaties en digitalisering.

9. Financieel overzicht programma Additioneel

	Rekening 2016	Primitieve begroting 2017	Begroting 2018
Additioneel			
Baten			
Epidemiologie additioneel	49.587	0	55.196
Forensische geneeskunde	737.305	734.400	751.100
Gezondheidsbevordering additioneel	39.319	5.939	20.383
JGZ in het sociaal domein	715.610	769.443	651.596
Milieu en Gezondheid additioneel	6.338	45.708	0
OGGZ additioneel	604.761	596.421	617.239
Overige JGZ additionele opdrachten	39.291	42.086	9.157
Preventieve logopedie	419.143	415.924	414.449
Publieke gezondheid asielzoekers	989.215	920.041	830.531
Reizigersvaccinaties	579.985	596.700	526.000
Sense Noord Nederland	239.204	235.329	241.628
THZ additioneel	21.202	27.103	26.216
Veilig Thuis Drenthe	3.511.420	2.644.124	4.118.935
Totaal Baten	7.952.379	7.033.219	8.262.430
Lasten			
Epidemiologie additioneel	-46.433	0	-51.277
Forensische geneeskunde	-713.912	-725.475	-745.559
Gezondheidsbevordering additioneel	-37.424	-5.508	-18.908
JGZ in het sociaal domein	-665.153	-714.353	-605.122
Milieu en Gezondheid additioneel	-12.836	-42.424	0
OGGZ additioneel	-557.035	-559.883	-576.801
Overige JGZ additionele opdrachten	-34.647	-39.044	-8.506
Preventieve logopedie	-392.115	-386.200	-384.944
Publieke gezondheid asielzoekers	-938.542	-862.471	-776.841
Reizigersvaccinaties	-577.223	-570.655	-503.951
Sense Noord Nederland	-200.380	-218.872	-224.783
THZ additioneel	-19.305	-25.169	-24.352
Veilig Thuis Drenthe	-3.548.698	-2.644.123	-4.118.935
Totaal Lasten	-7.743.703	-6.794.176	-8.039.979
Reserveringen			
Epidemiologie additioneel	-3.601	0	-3.919
Forensische geneeskunde	-53.699	-8.925	-5.541
Gezondheidsbevordering additioneel	-1.901	-431	-1.475
JGZ in het sociaal domein	-50.461	-55.090	-46.474
Milieu en Gezondheid additioneel	-717	-3.284	0
OGGZ additioneel	-35.737	-36.537	-40.438
Overige JGZ additionele opdrachten	-2.983	-3.043	-651
Preventieve logopedie	-26.091	-29.725	-29.505
Publieke gezondheid asielzoekers	-62.457	-57.570	-53.690
Reizigersvaccinaties	-16.962	-26.045	-22.049
Sense Noord Nederland	-16.135	-16.458	-16.845
THZ additioneel	-1.897	-1.935	-1.864
Veilig Thuis Drenthe	28.137	0	0
Totaal Reserveringen	-244.505	-239.044	-222.451
Totaal Additioneel	-35.829	0	0

Bij het programma Additioneel zien we de volgende financiële bijzonderheden voor de begroting 2018:

- Nieuwe additionele opdrachten (doorlopend vanuit 2016) zorgen voor een toename van het product Epidemiologie additioneel met € 55.000.
- Aflopende additionele opdrachten zorgen voor een afname van het product JGZ in het sociaal domein (€ 118.000) en JGZ additioneel (€ 33.000).
- De dalende instroom van asielzoekers zorgt voor een afname van het product Publieke gezondheid asielzoekers met € 90.000 ten opzichte van 2017. De aantallen zijn geactualiseerd naar de instroom van begin 2017.
- Vanaf het schooljaar 2016/2017 is het Drenthe College voor wat betreft de beroepsvaccinaties geen cliënt meer van GGD Drenthe. Het effect is budgetneutraal. De omzet en de kosten bij het product Reizigersvaccinaties zullen naar verwachting afnemen met € 70.000.
- Bij aanvang van Veilig Thuis Drenthe (VTD) is VTD gestart met een budget van € 2,57 miljoen. In 2015 is gebleken dat dit budget onvoldoende was om het hoger aantal meldingen, adviezen en onderzoeken te kunnen afhandelen conform kwaliteitseisen die hieraan gesteld werden vanuit het handelingsprotocol. Naar aanleiding van de ontwikkelingen in 2015 is halverwege het jaar 2016 voor de jaren 2016 en 2017 extra budget beschikbaar gesteld door onder andere gemeenten maar ook vanuit het eigen vermogen van GGD Drenthe en enkele incidentele subsidiebijdragen. Voor 2017 bedraagt de aanvullende bijdrage van gemeenten € 1,12 miljoen. Omdat dit pas halverwege het jaar 2016 is besloten, was deze aanvullende bijdrage nog niet opgenomen in de Beleidsbegroting 2017, welke al in het voorjaar 2016 is opgesteld. Voor 2018 is een extra bijdrage nodig bovenop het aanvangsbudget van € 1,53 miljoen. Dit zorgt voor een toename van baten en lasten bij het product Veilig Thuis Drenthe.

Door indexering (cao-stijging van 0,4% per 2017) en de wijziging in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) van de overheid zijn er lichte verschuivingen tussen de programma's.

1.2 Paragrafen

Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) provincies en gemeenten kent de begroting een aantal verplichte paragrafen. In deze beleidsbegroting zijn de paragrafen Bedrijfsvoering, Weerstandsvermogen en Risicobeheersing en Financiering opgenomen. De overige verplichte paragrafen (Lokale heffingen, Onderhoud kapitaalgoederen, Verbonden partijen en Grondbeleid) zijn voor de GGD niet relevant en derhalve niet opgenomen.

1.2.1 Paragraaf Bedrijfsvoering

Onze professionals zijn het gezicht van de GGD en van cruciaal belang voor de beleving van onze dienstverlening bij klanten en andere stakeholders. De bedrijfsvoering is vooral gericht op een optimale ondersteuning van die professional.

In onze organisatieontwikkeling hebben we tot en met 2017 aandacht besteed aan de menskant namelijk de vorming van teams, het coachen van die teams in hun weg naar resultaatverantwoordelijkheid en zelforganisatie en het omarmen van onze gemeenschappelijke waarden: durf, resultaatgerichtheid, innovatie, vakmanschap en eenheid.

We geven steeds meer vrijheid en daarmee ook verantwoordelijkheid aan de teams. Iedereen is evenwaardig en iedereen levert toegevoegde waarde aan de dienstverlening van de GGD. Eén van de voorwaarden om op die manier te kunnen werken is dat we transparant zijn, zowel intern naar elkaar als in onze dienstverlening naar de buitenwereld. Om dat te waarborgen gaan we investeren in de informatievoorziening en kijken we kritisch naar de bedrijfsprocessen. Deze worden ingericht vanuit de vraag van de klant (of andere stakeholders). We zoeken naar wegen om met behulp van technologie en verdergaande optimalisatie van processen onze professionals in hun administratieve taken te ontlasten en hen, alsmede bestuur en andere partners, op het juiste moment te voorzien van de betrouwbare stuur-, management- en verantwoordingsinformatie.

Het verbaast dus niet dat GGD Drenthe I&A als een strategisch bedrijfsmiddel ziet, dat verder gaat dan alleen ondersteuning. Die visie is vertaald naar een meerjarig I&A bedrijfsplan, dat steunt op de volgende pijlers:

- *Moderne organisatie, modern proces*: gericht op het inrichten van interne processen en transparant maken van activiteiten en behaalde resultaten;
- *Kennis is kracht, meer doen met data*: gericht op het ontsluiten en combineren van data om van daaruit meer voorspellend en meer risicogericht te werken;
- *Slimmer, simpel, samen*: stimuleren van experimenten die leiden tot innovatie en verbeteringen;
- *Duurzaam fundament*: professionals en klanten mogen ervan uitgaan dat de informatie veilig wordt beheerd en voortdurend, voor de juiste actoren toegankelijk is.

De financiële functie gaat zich richten op het verbeteren van haar voorspellend vermogen. De focus verlegt zich van de registratie van facturen naar het aangaan van financiële verplichtingen en het ontsluiten van data die betrekking hebben op de activiteiten binnen de GGD. Intern wordt er regelmatig een financiële verantwoording gemaakt en geanalyseerd. Met het inzicht in activiteiten en aangegane financiële verplichtingen zijn we in staat om eerder te signaleren en betere financiële prognoses af te geven. Er wordt ingezet op een interne werkwijze waarbij er zo min mogelijk administratieve afhandelingslast is.

GGD Drenthe wil weten wat er in de samenleving gebeurt en tevens anderen goed informeren over publieke gezondheid en sociale veiligheid. GGD Drenthe zet in op het monitoren van de sociale omgeving zodat we goed op de hoogte zijn van de relevante externe ontwikkelingen. We haken via social media, zowel intern als extern, actief aan op deze ontwikkelingen.

Ons kwaliteitsbeleid, dat vooral gericht is op de interne processen en de risico's die we daar mogelijk lopen gaat zich meer richten op de kwaliteitsbeleving en nog beter aansluiten op de doelen van de organisatie. Natuurlijk blijven we investeren in het op orde houden van onze cruciale processen op basis van actuele vaktechnische inzichten, maar minstens zo belangrijk is te weten hoe onze stakeholders die kwaliteit ervaren en of we uiteindelijk in staat zijn de doelen van de organisatie te verwezenlijken. Er wordt blijvend ingezet op relatiemanagement en -beheer.

De organisatie werkt met teams die resultaatverantwoordelijk zijn en die ruimte krijgen om hun werk zelfstandig te organiseren. De leiding van de organisatie bestaat uit een managementteam die richtinggevend opereert waarbij individuele managers (zes) leiding geven aan een groot aantal teams en tevens portefeuillehouder zijn van specifieke inhoudelijke onderwerpen. De teams en de professionals krijgen daarmee de ruimte om te excelleren en te ontwikkelen.

Duurzame inzetbaarheid voor medewerkers krijgt aandacht door medewerkers in de diverse leeftijdsfasen te faciliteren. De gemiddelde leeftijd van onze medewerkers is 47,6 jaar en we verwachten de komende jaren veel uitstroom van onze oudere- en ervaren medewerkers. Voor een aantal beroepsgroepen verwachten we krapte op de arbeidsmarkt. Daarom gaan we samen met andere GGD-en investeren in aantrekkelijke opleidingsmogelijkheden en arbeidsplaatsen waarbij ruimte is voor jonge instroom. Hiervoor zal in 2018 een strategisch plan opgesteld zijn naast de aandacht die we hebben voor vak ontwikkeling en mobiliteit.

Inmiddels is de GGD samen met de VRD al weer enkele jaren gehuisvest in een mooi en aantrekkelijk pand. In 2017 evalueren we een deel van ons huisvesting concept dat gebaseerd is op flexplekken en gezamenlijke vergaderruimten. Met de komst van Veilig Thuis en daarmee een groot aantal medewerkers die gebruik maken van de zogenaamde belplekken is uitbreiding van deze plekken noodzakelijk. Daarbij zijn er ook aanpassingen nodig ten aanzien van de geluidsreductie op deze plekken. In 2018 zijn de noodzakelijke aanpassingen gedaan waarbij medewerkers binnen de kaders van het flexibele huisvestingsconcept zo optimaal mogelijk worden gefaciliteerd.

Daarnaast wil de VRD en de GGD waar maar enigszins mogelijk het pand ook beschikbaar stellen voor activiteiten die in het verlengde liggen van de eigen activiteiten zoals gedacht kan worden aan het Veiligheidshuis.

7. Financieel overzicht programma Bedrijfsvoering

	Rekening 2016	Primitieve begroting 2017	Begroting 2018
Bedrijfsvoering en middelen			
Baten			
Bedrijfsvoering en middelen	455.086	415.213	219.132
Totaal Baten	455.086	415.213	219.132
Lasten			
Bedrijfsvoering en middelen	-780.255	-471.313	-219.132
Totaal Lasten	-780.255	-471.313	-219.132
Reserveringen			
Bedrijfsvoering en middelen	636.248	56.100	0
Totaal Reserveringen	636.248	56.100	0
Totaal Bedrijfsvoering en middelen	311.079	0	0

Door indexering (cao-stijging van 0,4% per 2017) en de wijziging in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) van de overheid zijn er lichte verschuivingen tussen de programma's.

Het verschil met de jaarrekening 2016 wordt verklaard door de eenmalige uitgave voor vakantiegeld inzake het Individueel Keuzebudget (IKB). Dit leverde in 2016 een eenmalige extra last op.

1.2.2 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In deze paragraaf gaan we in op het weerstandsvermogen en de risicobeheersing van de GGD. Het weerstandsvermogen geeft de relatie aan tussen de risico's waar geen maatregelen voor zijn getroffen en de capaciteit die een gemeente heeft om de niet begrote kosten op te vangen (BBV, artikel 11). De Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing is als volgt opgebouwd:

- Risicobeleid;
- Weerstandscapaciteit;
- Kengetallen.

1. Risicobeleid

De GGD voert een actief beleid ten aanzien van de risicobeheersing. Dat betekent dat wij ons voortdurend bewust zijn van risico's en daar systematisch mee om wensen te gaan. Een voorbeeld hiervan is dat wij waarde hechten aan de HKZ-certificering. Die certificering betekent onder meer dat in alle geledingen van de organisatie medewerkers zich bewust zijn van procesrisico's en daar ook actief op dienen te anticiperen. Jaarlijks inventariseren wij, bij het opstellen van de jaarrekening, de financiële risico's en worden ze geschat op kans en impact. Tevens worden ze beoordeeld ten opzichte van het aanwezige weerstandsvermogen.

Ten aanzien van algemene risico's houdt de GGD een algemene reserve aan die maximaal 5% van de omzet van de basistaken bedraagt. Ten aanzien van het programma Additioneel wordt een opslag van 10% berekend op de kostprijs van de additionele producten. Deze opslag wordt gestort in de risicoreserve. De reserve heeft een maximumomvang van 33% van de loonkosten van het programma Additioneel.

Voor Veilig Thuis Drenthe wordt de opslag van 10% niet berekend. Hier is de afspraak gemaakt dat wanneer de gemeenten het product substantieel wensen terug te brengen er aanvullende afspraken worden gemaakt over de dan optredende frictiekosten. Dit betekent ook dat we voor de productgroep waar we de grootste risico's lopen geen weerstandsvermogen aanhouden.

Voor de Forensische geneeskunde zal mogelijk een nieuw aanbestedingstraject gestart worden voor de dienstverlening in 2018. De voorbereidingen zullen in 2017 plaats vinden. Wanneer de Forensische geneeskunde aan een andere partij wordt gegund heeft de GGD Forensische artsen in vaste dienst die niet meer ingezet kunnen worden. Dit is een risico omdat er personele verplichtingen zijn waar geen inkomsten tegenover staan. Het betreft 2 fte artsen in vaste dienst en 0.4 fte aan ondersteuning.

Voor de Technische Hygiënezorg wordt op 1 januari 2018 het nieuwe toezicht, Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang (IKK) voor de Kinderopvang van kracht. De verwachting is dat de groei van het aantal inspecties ook in 2018 doorzet. Door meer kleinere locaties en harmonisatie van de peuterspeelzalen stijgt het aantal inspecties. Ook het aantal onvoorzien inspecties blijft stijgen zoals inspecties naar aanleiding van signalen. Dit vraagt om meer inzet van inspecteurs en herijking van de huidige

financiering systematiek die aansluit bij de landelijke ontwikkelingen. Met de huidige bezetting is er het risico dat de wettelijke taak niet uitgevoerd kan worden.

In de financiering van de JGZ doen zich een aantal wijzigingen voor. De invoering van het Landelijk Professioneel Kader (LPK) geeft inhoudelijke aanpassingen in de basisdienstverlening. Tevens willen we in de wijze van financieren voorsorteren op een jaarlijkse afname van kinderen (krimp). Daarnaast is het verstandig om de huisvestingskosten per gemeente apart in rekening te brengen. Afhankelijk van de besluitvorming in het bestuur (2017) zullen de financiële consequenties in de kader brief / begroting 2019 opgenomen worden. Waarbij de verwachting is dat het totale budget voor de uitvoering van de JGZ niet zal toenemen echter het wel zal leiden tot wijzigingen voor de bijdrage van de individuele gemeente.

2. Weerstandscapaciteit

In dit onderdeel is geïnventariseerd in welke mate de GGD in staat is de risico's in financiële zin op te vangen. In algemene zin is een overheidsorganisatie in staat haar niet begrote financiële risico's te dekken uit:

- Opgebouwde reserves;
- Stille reserves die op korte termijn materieel kunnen worden gemaakt;
- Onbenutte belastingcapaciteit;
- Structurele ruimte in de begroting.

In de situatie van de GGD kan alleen een beroep worden gedaan op de opgebouwde reserves. Om te kunnen beoordelen of de opgebouwde reservepositie zich juist verhoudt tot de financiële risico's wordt de ratio weerstandvermogen gehanteerd die ontwikkeld is door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement samen met de universiteit Twente. De ratio wordt berekend door het aanwezige weerstandvermogen te delen door de financiële totaalwaardering van de risico's. Bij de beoordeling van het weerstandsvermogen wordt de volgende tabel gehanteerd:

Ratio weerstandsvermogen	Waardering
>2	Uitstekend
1,4<X<2,0	Ruim voldoende
1,0<X<1,4	Voldoende
0,8<X<1,0	Matig
0,6<X<0,8	Onvoldoende
<0,6	Ruim onvoldoende

3. Kengetallen

Vanaf 2015 schrijft het BBV voor dat in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een verplichte basisset van vijf financiële kengetallen moet worden opgenomen. Naast de kengetallen vindt ook een beoordeling plaats van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie. Door middel van de genoemde kengetallen wordt 'de structureel en reëel sluitende begroting' onderbouwd. De kengetallen zijn communicerende vaten, waarbij gesteld kan

worden dat enkele een stoplichtfunctie hebben en andere een signaalfunctie. Het is overigens van belang de kengetallen in samenhang te zien omdat een afzonderlijke kengetal niet zoveel zegt over de financiële positie. Hierna volgt een overzicht en beoordeling van de kengetallen.

Kengetallen	Resultaat 2016	Primitief 2017	Raming 2018	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2021
netto schuldquote	-4,2%	-4,5%	-4,5%	-4,1%	-4,1%	-4,1%
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-4,2%	-4,5%	-4,5%	-4,1%	-4,1%	-4,1%
solvabiliteitsrisico	42,1%	50,7%	50,7%	45,9%	47,8%	47,8%
structurele exploitatieruimte	-1,6%	-0,5%	-0,5%	-0,2%	-0,4%	-0,2%
grondexploitatie	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
belastingcapaciteit	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt

Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Normaal ligt de netto schuldquote tussen 0% en 90% (landelijk gehanteerde richtlijn). Als de netto schuldquote tussen 100% en 130% ligt, is de schuld hoog (oranje). Als de netto schuldquote boven de 130% uitkomt, dan bevindt men zich in de gevarenzone (rood). Aangezien GGD Drenthe geen schulden heeft, is het kengetal negatief. De netto schuldquote van de GGD blijft dus ruimschoots binnen de norm.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de aan de GGD verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Zoals hiervoor reeds aangegeven is, heeft GGD Drenthe geen schulden en blijft ruimschoots binnen de norm.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin men in staat is aan de financiële verplichtingen te voldoen. Hierbij wordt het eigen vermogen uitgedrukt in een percentage van het balanstotaal. Volgens de landelijk gehanteerde richtlijn moet de solvabiliteitsratio minimaal 30% zijn. De solvabiliteitsratio van GGD Drenthe is afgerond 51% en daarmee voldoende.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. De structurele exploitatieruimte van de GGD Drenthe is nagenoeg nihil. Dit wordt met name veroorzaakt door structurele toevoegingen aan de Reserves. Het betreft de storting in de Risicoreservering (additionele opslagen).

Grondexploitatie

Dit kengetal is specifiek voor gemeenten en niet van toepassing voor GGD Drenthe.

Belastingcapaciteit

Dit kengetal is specifiek voor gemeenten en niet van toepassing voor GGD Drenthe.

1.2.3 Paragraaf Financiering

De Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) stelt regels voor het beheer van de treasury. De wet bevat normen voor het beheersen van risico's op kort- en langlopende leningen. Verder worden de decentrale overheden verplicht een Treasurystatuut op te stellen en een Paragraaf financiering in de begroting en het jaarverslag op te nemen.

Treasurystatuut

Het Treasurystatuut van GGD Drenthe is in november 2015 vastgesteld door het Dagelijks Bestuur voor de jaren 2016 tot en met 2019. De afgelopen jaren zijn er belangrijke (maatschappelijke) ontwikkelingen geweest die van invloed zijn op de treasury van decentrale overheden. Op Europees niveau zijn er maatregelen genomen om ervoor te zorgen dat de overheidsuitgaven nu en op langere termijn houdbaar blijven. Deze maatregelen zijn vertaald naar Nederlandse wetgeving, zoals de invoering van het verplicht schatkistbankieren en de Wet houdbare overheidsfinanciën (de Wet hof). De gewijzigde regelgeving is opgenomen in het Treasurystatuut.

In het Treasurystatuut zijn doelstellingen, richtlijnen en limieten opgenomen ten aanzien van het uitzetten en aantrekken van financieringsbehoeften. Doelstelling van ons Treasurystatuut is het maximaliseren van renteopbrengsten en het minimaliseren van rentekosten gegeven een bepaald risicoprofiel evenals het zorgen voor voldoende liquiditeiten binnen de organisatie.

Risicobeheer

Ten aanzien van het risicoprofiel is de richtlijn opgenomen dat de GGD alleen gelden uitzet bij instellingen met een zogenaamde triple A-status, de meest betrouwbare bankinstellingen in Nederland. Na de bankencrisis is een aantal instellingen teruggeplaatst naar een dubbele A-status. De Bank voor Nederlandse gemeenten (BNG) heeft zijn triple A-status behouden. Bij deze bank zetten wij de eventueel overtollige middelen uit. Met de invoering van het schatkistbankieren dienen wij, net als alle andere lokale overheden, onze overtollige middelen (boven € 250.000) naar een gereserveerde rekening bij de BNG over te boeken. Uit deze overtollige middelen voorziet het Rijk zich in een deel van haar financieringsbehoefte.

Renterisico kortlopende financiering (kasgeldlimiet)

Een belangrijk uitgangspunt van de Wet Fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten van openbare lichamen. Om een grens te stellen aan kortlopende financiering is in de Wet Fido de kasgeldlimiet opgenomen. De kasgeldlimiet wordt bepaald door het begrotingstotaal bij aanvang van het dienstjaar te vermenigvuldigen met een bij ministeriele regeling vastgesteld percentage van

8,2%. De kasgeldlimiet wordt per kwartaal bepaald. Bij een derde overschrijding van de kasgeldlimiet door GGD Drenthe is er sprake van een meldingsplicht bij de provincie Drenthe. De kasgeldlimiet voor 2018 bedraagt € 1.956.991. Tot op heden zijn we hier ruimschoots onder gebleven. De verwachting is dat we hier ook voor 2018 onder zullen blijven.

Renterisico vaste schuld (renterisiconorm)

Ook voor renterisico's vaste schuld is in de Wet Fido een norm gesteld. Deze norm, de renterisiconorm, bedraagt 20% van het begrotingstotaal. Het doel van deze norm is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten, welke consequenties kunnen hebben voor de financiële positie. De renterisiconorm voor 2018 bedraagt € 4.773.148. Tot op heden zijn we hier ruimschoots onder gebleven. De verwachting is dat we hier ook voor 2018 ruimschoots onder zullen blijven.

2. FINANCIËLE BEGROTING

2.1 Begroting 2018

	Programma	Rekening 2016	Primitieve begroting 2017	Begroting 2018
Baten	Beschermen	3.062.786	3.079.310	3.157.675
	Beschermen - derden	1.447.969	1.501.971	1.471.938
	Bevorderen	319.890	324.207	341.609
	Bewaken	378.004	385.564	418.039
	Jeugd	9.807.503	9.962.495	10.195.919
	Additioneel	7.952.379	7.033.219	8.262.430
	Bedrijfsvoering en middelen	455.086	415.213	219.132
Totaal Baten		23.423.618	22.701.980	24.066.742
Lasten	Beschermen	-3.014.258	-3.079.311	-3.157.675
	Beschermen - derden	-1.409.492	-1.501.971	-1.471.938
	Bevorderen	-425.415	-380.534	-397.793
	Bewaken	-403.366	-385.564	-407.299
	Jeugd	-9.844.125	-9.962.495	-10.195.919
	Additioneel	-7.743.703	-6.794.176	-8.039.979
	Bedrijfsvoering en middelen	-780.255	-471.313	-219.132
Totaal Lasten		-23.620.614	-22.575.365	-23.889.735
Reserveringen	Beschermen	55.000	0	0
	Bevorderen	0	56.327	56.184
	Bewaken	25.000	0	-10.740
	Jeugd	0	0	0
	Additioneel	-244.505	-239.044	-222.451
	Bedrijfsvoering en middelen	636.248	56.100	0
Totaal Reserveringen		471.743	-126.616	-177.007
Eindtotaal		274.746	0	0

De begroting 2018 is opgesteld op basis van de 0-lijn. Dit houdt in dat de inwonerbijdrage (in absolute zin) hetzelfde blijft en er geen kostenstijgingen en accessen zijn doorberekend. De cao-stijgingen van 2016 (3%) en 2017 (0,4%) zijn structureel verwerkt in de begroting.

De belangrijkste wijzigingen in de beleidsbegroting 2018 ten opzichte van de primitieve begroting 2017 zijn:

- De cao-stijging van 0,4% per 2017 is opgenomen en opgevangen binnen deze begroting.
- Extra financiering van het product Veilig Thuis Drenthe zorgt voor een toename bij het programma Additioneel.
- De verschuivingen tussen de programma's worden veroorzaakt door de vernieuwing BBV (Besluit begroting en verantwoording overheid). Hierin dient het management gecentraliseerd te worden onder de overhead. Dit houdt in dat de personeelslasten van het

management overgeheveld worden vanuit de diverse producten en ondergebracht zijn bij Middelen.

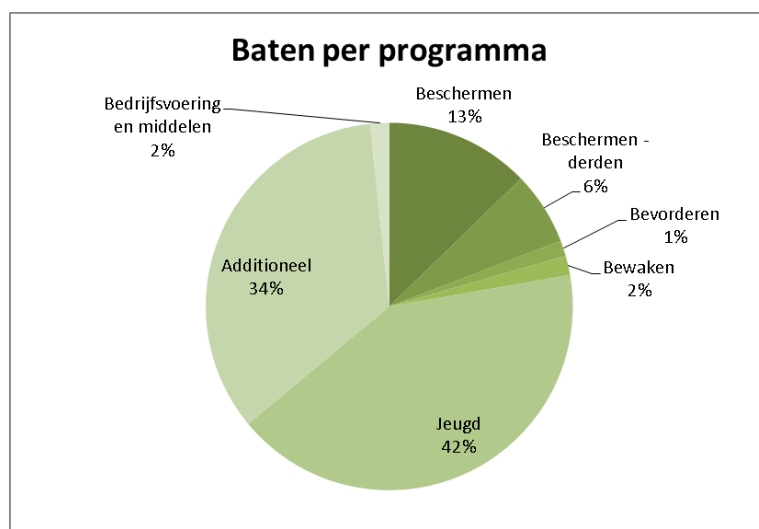
- Het budget voor digitalisering (Middelen) is opgehoogd met € 100.000. Dit bedrag is overgeheveld vanuit programma Bedrijfsvoering. De invoering van het Nieuwe Werken de afgelopen jaren zorgt voor een daling van de reiskosten. De ruimte hierop wordt in 2018 bestemd voor noodzakelijke investeringen in de informatievoorziening.
- De toevoeging van het Rijksvaccinatie programma (RVP) aan het basistakenpakket zorgt voor een verschuiving van middelen vanaf 2019. De GGD blijft het RVP uitvoeren met de middelen die in de nieuwe regeling via de gemeenten beschikbaar worden gesteld.
- De overige aanpassingen van baten en lasten per programma betreffen de uitwerking van de primitieve begroting 2017 naar de beheers begroting, die een doorwerking heeft naar 2018. Deze aanpassingen zijn technisch van karakter.

Vennootschapsbelastingplicht

In 2015 is de 'Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen' aangenomen door de Eerste Kamer. Dat betekent dat overheidsondernemingen, bijvoorbeeld gemeenten, provincies en waterschappen (en dus ook GGD Drenthe), per 1 januari 2016 belastingplichtig zijn voor de vennootschapsbelasting. Met de wetwijziging wil de Nederlandse overheid gelijkheid creëren tussen overheidsondernemingen en private ondernemingen. De GGD is in 2015 gestart met de inrichting van de financiële administratie ten behoeve van de VPB-plicht. In 2017 zullen de uitkomsten afgestemd worden met de belastingdienst. In de begroting 2018 is geen bedrag opgenomen voor Nog te betalen Vpb, aangezien de begrotingen per product op nihil zijn begroot.

Incidentele baten en lasten

In de cijfers van 2018 en verder zijn geen incidentele baten en lasten begroot. Daarom is in deze begroting geen overzicht van incidentele baten en lasten opgenomen.

2.2 Meerjarenraming 2018-2021

Ook in de meerjarenbegroting is de 0-lijn gehanteerd. Dit betekent dat de inwonerbijdrage niet is verhoogd en dat kostenstijgingen en accessen niet zijn doorberekend. De cao-stijging is structureel verwerkt in de meerjarenraming. Hierna volgen overzichten van de meerjarenraming per kostensoort en per programma.

	Rekening 2016	Primitieve begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten						
Inwonerbijdrage gemeenten	4.149.999	4.233.000	4.233.000	4.233.000	4.233.000	4.233.000
Opbrengsten Jeugd basis	751.502	790.447	968.205	346.005	346.005	346.005
Opbrengsten Jeugd additioneel	2.147.738	2.147.495	1.824.445	1.824.445	1.824.445	1.824.445
Opbrengsten Algemeen basis	212.583	243.484	217.612	193.615	193.615	193.615
Opbrengsten Algemeen additioneel	4.786.624	4.854.335	6.268.864	6.268.864	6.268.864	6.268.864
Bijdrage GHOR	862.521	879.771	849.738	849.738	849.738	849.738
Overige opbrengsten	1.191.685	124.569	275.998	275.998	275.998	275.998
Bijdragen gemeenten jeugd	9.244.000	9.428.880	9.428.880	10.051.080	10.051.080	10.051.080
Resultaat voorgaande jaren	76.966	0	0	0	0	0
Totaal Baten	23.423.618	22.701.980	24.066.742	24.042.745	24.042.745	24.042.745
Lasten						
Salarissen en sociale lasten	-16.759.987	-16.438.845	-17.943.218	-17.943.218	-17.943.218	-17.943.218
Overige personeelskosten	-2.967.682	-1.939.134	-2.272.621	-2.272.621	-2.272.621	-2.272.621
Kapitaallasten	-557.572	-746.626	-543.781	-543.781	-543.781	-543.781
Huisvestingskosten	-1.341.488	-1.213.103	-1.119.946	-1.119.946	-1.119.946	-1.119.946
Algemene Kosten	-909.018	-1.083.753	-1.005.532	-981.535	-981.535	-981.535
Productiekosten Jeugd basis	-316.963	-330.271	-289.311	-289.311	-289.311	-289.311
Productiekosten Algemeen basis	-509.464	-520.302	-451.895	-453.895	-515.395	-451.895
Productiekosten Algemeen additoneel	-258.439	-303.332	-263.431	-263.431	-263.431	-263.431
Totaal Lasten	-23.620.614	-22.575.365	-23.889.735	-23.867.738	-23.929.238	-23.865.738
Reserveringen						
Reserveringen	471.743	-126.616	-177.007	-175.007	-113.507	-177.007
Totaal Reserveringen	471.743	-126.616	-177.007	-175.007	-113.507	-177.007
Eindtotaal	274.746	0	0	0	0	0

Meerjarenraming programma Beschermen

	Rekening 2016	Primitieve begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Beschermen						
Baten						
Inwonerbijdrage gemeenten	2.780.222	2.835.826	2.940.063	2.869.407	2.869.407	2.869.407
Opbrengsten Algemeen basis	212.583	243.484	217.612	193.615	193.615	193.615
Overige opbrengsten	7.488	0	0	0	0	0
Resultaat voorgaande jaren	62.493	0	0	0	0	0
Totaal Baten	3.062.786	3.079.310	3.157.675	3.063.022	3.063.022	3.063.022
Lasten						
Salarissen en sociale lasten	-1.351.776	-1.417.034	-1.277.202	-1.277.202	-1.277.202	-1.277.202
Overige personeelskosten	-264.340	-176.367	-246.019	-246.019	-246.019	-246.019
Kapitaallasten	-356	-765	-459	-459	-459	-459
Huisvestingskosten	-1.746	-3.162	-2.907	-2.907	-2.907	-2.907
Algemene Kosten	-19.096	-33.589	-28.839	-28.839	-28.839	-28.839
Doorbelasting middelen	-934.358	-948.390	-1.159.912	-1.065.259	-1.065.259	-1.065.259
Productiekosten Algemeen basis	-442.585	-500.004	-442.337	-442.337	-442.337	-442.337
Totaal Lasten	-3.014.258	-3.079.311	-3.157.675	-3.063.022	-3.063.022	-3.063.022
Reserveringen						
Reserveringen	55.000	0	0	0	0	0
Totaal Reserveringen	55.000	0	0	0	0	0
Totaal Beschermen	103.529	0	0	0	0	0

Meerjarenraming programma Beschermen derden

	Rekening 2016	Primitieve begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Beschermen - derden						
Baten						
Opbrengsten Jeugd basis	595.755	622.200	622.200	0	0	0
Bijdrage GHOR	862.521	879.771	849.738	849.738	849.738	849.738
Bijdragen gemeenten jeugd	0	0	0	699.918	699.918	699.918
Resultaat voorgaande jaren	-10.307	0	0	0	0	0
Totaal Baten	1.447.969	1.501.971	1.471.938	1.549.656	1.549.656	1.549.656
Lasten						
Salarissen en sociale lasten	-973.356	-1.109.641	-1.085.238	-1.085.238	-1.085.238	-1.085.238
Overige personeelskosten	-70.210	-10.200	-7.500	-7.500	-7.500	-7.500
Huisvestingskosten	-145	0	0	0	0	0
Algemene Kosten	-884	0	0	0	0	0
Doorbelasting middelen	-359.638	-366.831	-363.900	-441.618	-441.618	-441.618
Productiekosten Jeugd basis	-5.259	-15.300	-15.300	-15.300	-15.300	-15.300
Totaal Lasten	-1.409.492	-1.501.971	-1.471.938	-1.549.656	-1.549.656	-1.549.656
Totaal Beschermen - derden	38.477	0	0	0	0	0

Meerjarenraming programma Bevorderen

	Rekening 2016	Primitieve begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Bevorderen						
Baten						
Inwonerbijdrage gemeenten	317.850	324.207	341.609	331.480	331.480	331.480
Overige opbrengsten	165	0	0	0	0	0
Resultaat voorgaande jaren	1.875	0	0	0	0	0
Totaal Baten	319.890	324.207	341.609	331.480	331.480	331.480
Lasten						
Salarissen en sociale lasten	-320.487	-267.882	-261.957	-261.957	-261.957	-261.957
Overige personeelskosten	-4.995	-3.468	-3.468	-3.468	-3.468	-3.468
Huisvestingskosten	0	-153	0	0	0	0
Algemene Kosten	-691	-4.743	-4.646	-4.646	-4.646	-4.646
Doorbelasting middelen	-99.229	-100.719	-124.152	-114.023	-114.023	-114.023
Productiekosten Algemeen basis	-12	-3.570	-3.570	-3.570	-3.570	-3.570
Totaal Lasten	-425.415	-380.534	-397.793	-387.664	-387.664	-387.664
Reserveringen						
Reserveringen	0	56.327	56.184	56.184	56.184	56.184
Totaal Reserveringen	0	56.327	56.184	56.184	56.184	56.184
Totaal Bevorderen	-105.526	0	0	0	0	0

Meerjarenraming programma Bewaken

	Rekening 2016	Primitieve begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Bewaken						
Baten						
Inwonerbijdrage gemeenten	341.401	348.229	368.962	358.926	358.926	358.926
Bijdragen gemeenten jeugd	36.603	37.335	49.077	47.346	47.346	47.346
Totaal Baten	378.004	385.564	418.039	406.272	406.272	406.272
Lasten						
Salarissen en sociale lasten	-214.012	-237.920	-241.959	-241.959	-241.959	-241.959
Overige personeelskosten	-4.840	-2.561	-2.397	-2.397	-2.397	-2.397
Kapitaallasten	-10.100	-18.567	-10.302	-10.302	-10.302	-10.302
Huisvestingskosten	0	-51	-51	-51	-51	-51
Algemene Kosten	-1.677	-2.397	-10.646	-10.646	-10.646	-10.646
Doorbelasting middelen	-104.913	-106.441	-135.956	-124.189	-124.189	-124.189
Productiekosten Jeugd basis	-958	-899	0	0	0	0
Productiekosten Algemeen basis	-66.866	-16.728	-5.988	-7.988	-69.488	-5.988
Totaal Lasten	-403.366	-385.564	-407.299	-397.532	-459.032	-395.532
Reserveringen						
60 Reserveringen	25.000	0	-10.740	-8.740	52.760	-10.740
Totaal Reserveringen	25.000	0	-10.740	-8.740	52.760	-10.740
Totaal Bewaken	-362	0	0	0	0	0

Meerjarenraming programma Jeugd

	Rekening 2016	Primitieve begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Jeugd						
Baten						
Opbrengsten Jeugd basis	155.746	168.247	346.005	346.005	346.005	346.005
Opbrengsten Jeugd additioneel	8	0	0	0	0	0
Overige opbrengsten	80.198	67.679	8.600	8.600	8.600	8.600
Bijdragen gemeenten jeugd	9.535.852	9.726.569	9.841.314	9.669.925	9.669.925	9.669.925
Resultaat voorgaande jaren	35.699	0	0	0	0	0
Totaal Baten	9.807.503	9.962.495	10.195.919	10.024.530	10.024.530	10.024.530
Lasten						
Salarissen en sociale lasten	-5.899.661	-5.914.580	-5.888.401	-5.888.401	-5.888.401	-5.888.401
Overige personeelskosten	-83.813	-190.370	-368.292	-368.292	-368.292	-368.292
Kapitaallasten	-73.691	-167.994	-114.881	-114.881	-114.881	-114.881
Huisvestingskosten	-710.211	-619.973	-524.200	-524.200	-524.200	-524.200
Algemene Kosten	-141.671	-87.815	-117.151	-117.151	-117.151	-117.151
Doorbelasting middelen	-2.624.332	-2.667.691	-2.908.983	-2.737.594	-2.737.594	-2.737.594
Productiekosten Jeugd basis	-310.746	-314.072	-274.011	-274.011	-274.011	-274.011
Totaal Lasten	-9.844.125	-9.962.495	-10.195.919	-10.024.530	-10.024.530	-10.024.530
Totaal Jeugd	-36.621	0	0	0	0	0

Meerjarenraming programma Additioneel

	Rekening 2016	Primitieve begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Additioneel						
Baten						
Opbrengsten Jeugd additioneel	2.147.730	2.147.495	1.824.445	1.824.445	1.824.445	1.824.445
Opbrengsten Algemeen additioneel	4.786.624	4.854.335	6.268.864	6.268.864	6.268.864	6.268.864
Overige opbrengsten	1.017.028	31.389	169.121	169.121	169.121	169.121
Resultaat voorgaande jaren	997	0	0	0	0	0
Totaal Baten	7.952.379	7.033.219	8.262.430	8.262.430	8.262.430	8.262.430
Lasten						
Salarissen en sociale lasten	-5.334.871	-4.839.582	-5.928.151	-5.928.151	-5.928.151	-5.928.151
Overige personeelskosten	-763.314	-197.807	-142.120	-142.120	-142.120	-142.120
Kapitaallasten	-31.520	-63.733	-33.278	-33.278	-33.278	-33.278
Huisvestingskosten	-89	0	0	0	0	0
Algemene Kosten	-141.338	-108.606	-137.898	-137.898	-137.898	-137.898
Doorbelasting middelen	-1.214.132	-1.281.117	-1.535.101	-1.535.101	-1.535.101	-1.535.101
Productiekosten Algemeen additoneel	-258.439	-303.332	-263.431	-263.431	-263.431	-263.431
Totaal Lasten	-7.743.703	-6.794.176	-8.039.979	-8.039.979	-8.039.979	-8.039.979
Reserveringen						
Reserveringen	-244.505	-239.044	-222.451	-222.451	-222.451	-222.451
Totaal Reserveringen	-244.505	-239.044	-222.451	-222.451	-222.451	-222.451
Totaal Additioneel	-35.829	0	0	0	0	0

Meerjarenraming programma Bedrijfsvoering

	Rekening 2016	Primitieve begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Bedrijfsvoering en middelen						
Baten						
Inwonerbijdrage gemeenten	710.526	724.738	582.366	673.187	673.187	673.187
Overige opbrengsten	86.807	25.500	98.277	98.277	98.277	98.277
Bijdragen gemeenten jeugd	-328.455	-335.024	-461.511	-366.109	-366.109	-366.109
Resultaat voorgaande jaren	-13.792	0	0	0	0	0
Totaal Baten	455.086	415.213	219.132	405.355	405.355	405.355
Lasten						
Salarissen en sociale lasten	-2.665.824	-2.652.206	-3.260.310	-3.260.310	-3.260.310	-3.260.310
Overige personeelskosten	-1.776.171	-1.358.361	-1.502.825	-1.502.825	-1.502.825	-1.502.825
Kapitaallasten	-441.905	-495.567	-384.861	-384.861	-384.861	-384.861
Huisvestingskosten	-629.297	-589.764	-592.788	-592.788	-592.788	-592.788
Algemene Kosten	-603.661	-846.603	-706.352	-682.355	-682.355	-682.355
Doorbelasting middelen	5.336.603	5.471.188	6.228.004	6.017.784	6.017.784	6.017.784
Totaal Lasten	-780.255	-471.313	-219.132	-405.355	-405.355	-405.355
Reserveringen						
Reserveringen	636.248	56.100	0	0	0	0
Totaal Reserveringen	636.248	56.100	0	0	0	0
Totaal Bedrijfsvoering en middelen	311.079	0	0	0	0	0

2.3 Financiering 2018-2021

Financiering programma Jeugd

De financiering van het Rijksvaccinatieprogramma (RVP) wijzigt in 2019. Deze komt onder de verantwoordelijkheid van gemeenten. De middelen worden overgeheveld van het RIVM naar het gemeentefonds, van waaruit gemeenten het deel voor de uitvoering van het RVP reserveren. Het bedrag dat de GGD tot en met 2017 van het RIVM (€ 622.200) ontving is in de begroting opgenomen (programma Beschermen derden) en zijn vanaf 2019 verdeeld op basis van de verdeelsleutel die gehanteerd wordt bij het programma Jeugd (pro-rato-percentage).

Jeugd	2018		2019		2020		2021	
	Perc.	totaal	Perc.	totaal	Perc.	totaal	Perc.	totaal
Aa en Hunze	2,52%	237.608	2,52%	253.287	2,52%	253.287	2,52%	253.287
Assen	17,91%	1.688.712	17,91%	1.800.148	17,91%	1.800.148	17,91%	1.800.148
Borger-Odoorn	6,04%	569.504	6,04%	607.085	6,04%	607.085	6,04%	607.085
Coevorden	3,51%	330.954	3,51%	352.793	3,51%	352.793	3,51%	352.793
Emmen	25,82%	2.434.537	25,82%	2.595.189	25,82%	2.595.189	25,82%	2.595.189
Hoogeveen	13,51%	1.273.842	13,51%	1.357.901	13,51%	1.357.901	13,51%	1.357.901
Meppel	3,35%	315.867	3,35%	336.711	3,35%	336.711	3,35%	336.711
Midden-Drenthe	7,78%	733.567	7,78%	781.974	7,78%	781.974	7,78%	781.974
Noordenveld	6,59%	621.363	6,59%	662.366	6,59%	662.366	6,59%	662.366
Tynaarlo	3,33%	313.982	3,33%	334.701	3,33%	334.701	3,33%	334.701
Westerveld	4,17%	393.184	4,17%	419.130	4,17%	419.130	4,17%	419.130
De Wolden	5,47%	<u>515.760</u>	5,47%	<u>549.794</u>	5,47%	<u>549.794</u>	5,47%	<u>549.794</u>
	100,00%	9.428.880	100,00%	10.051.080	100,00%	10.051.080	100,00%	10.051.080

Financiering overige programma's

Het totaal te financieren bedrag voor de gemeenten is in 2018 gelijk gebleven aan het totaal te financieren bedrag in 2017. Ook de bijdrage per inwoner is gelijk gebleven op € 8,66 per inwoner. Het aantal inwoners per 1 januari 2016 (488.629) is met 53 inwoners gestegen ten opzichte van 2015 (488.576).

Overige programma's	inwoners 1-1-2016	2018		2019		2020		2020	
		per inw.	totaal	per inw.	totaal	per inw.	totaal	per inw.	totaal
Aa en Hunze	25.243	8,66	218.680	8,66	218.680	8,66	218.680	8,66	218.680
Assen	67.061	8,66	580.950	8,66	580.950	8,66	580.950	8,66	580.950
Borger-Odoorn	25.371	8,66	219.789	8,66	219.789	8,66	219.789	8,66	219.789
Coevorden	35.381	8,66	306.506	8,66	306.506	8,66	306.506	8,66	306.506
Emmen	107.584	8,66	932.002	8,66	932.002	8,66	932.002	8,66	932.002
Hoogeveen	55.240	8,66	478.545	8,66	478.545	8,66	478.545	8,66	478.545
Meppel	32.794	8,66	284.095	8,66	284.095	8,66	284.095	8,66	284.095
Midden-Drenthe	33.450	8,66	289.778	8,66	289.778	8,66	289.778	8,66	289.778
Noordenveld	31.039	8,66	268.891	8,66	268.891	8,66	268.891	8,66	268.891
Tynaarlo	32.804	8,66	284.182	8,66	284.182	8,66	284.182	8,66	284.182
Westerveld	18.940	8,66	164.077	8,66	164.077	8,66	164.077	8,66	164.077
De Wolden	<u>23.722</u>	8,66	<u>205.504</u>	8,66	<u>205.504</u>	8,66	<u>205.504</u>	8,66	<u>205.504</u>
	488.629		4.233.000		4.233.000		4.233.000		4.233.000

2.4 Reserves en voorzieningen 2018-2021

In onderstaande overzichten wordt het meerjarig verloop van de reserves en voorzieningen weergegeven. Het verloop is uitgesplitst in toevoegingen en onttrekkingen per jaar. Het doel, de risicocalculatie en de ontwikkeling wordt per reserve gedeut. Tevens is een overzicht van het verloop van de reserves en voorzieningen per programma weergegeven.

	2018	2018			2019		
	Beginstand	Storting	Onttrekking	Eindstand	Storting	Onttrekking	Eindstand
Algemene reserve	370.353	0	0	370.353	0	0	370.353
Risicoreserve	1.082.885	258.791	-92.524	1.249.152	258.791	-92.524	1.415.419
Organisatieontwikkeling	135.441	0	0	135.441	0	0	135.441
Egalisatiereserve	673.092	pm	pm	673.092	pm	pm	673.092
Totaal	2.261.771	258.791	-92.524	2.428.038	258.791	-92.524	2.594.305

	2020	2020			2021		
	Beginstand	Storting	Onttrekking	Eindstand	Toevoeging	Onttrekking	Eindstand
Algemene reserve	370.353	0	0	370.353	0	0	370.353
Risicoreserve	1.415.419	258.791	-92.524	1.581.686	258.791	-92.524	1.747.953
Organisatieontwikkeling	135.441	0	0	135.441	0	0	135.441
Egalisatiereserve	673.092	pm	pm	673.092	pm	pm	673.092
Totaal	2.594.305	258.791	-92.524	2.760.572	258.791	-92.524	2.926.839

Algemene reserve

Doel

De algemene reserve is ingesteld voor de dekking van nadelige rekeningresultaten, onvoorziene incidentele uitgaven en andere niet voorziene bedrijfsrisico's, voor zover hierin niet op andere wijze is voorzien. De niet voorziene risico's voor additionele taken, uitgezonderd VTD, worden opgevangen vanuit de Risicoreservering.

Risicocalculatie

Voor deze reserve wordt een maximum aangehouden van 5% van de jaarbegroting van het basistakenpakket. Het maximum voor 2018 bedraagt € 714.204.

Ontwikkelingsplanning

Indien het maximum overschreden wordt, zal het overschot uitgekeerd worden aan de gemeenten conform de verdeelsleutel behorende bij het betreffende boekjaar.

Risicoreservering

Doel

Het opvangen van risico van additioneel werk.

Risicocalculatie

De berekening is op basis van 'Personeelsvolume additionele taken per einde jaar' x 'worst-case scenario (=33%)'. De gewenste omvang, conform deze norm, voor 2018 bedraagt € 862.712.

Ontwikkelingsplanning

Indien de gewenste omvang overschreden wordt, zal het overschot uitgekeerd worden aan de gemeenten conform de verdeelsleutel behorende bij het betreffende boekjaar.

Reserve organisatieontwikkeling

Doel

Aansluiten op verwachte en gesignaleerde ontwikkelingen. Voor organisatieontwikkeling zijn geen structurele posten opgenomen in de begroting. De GGD is een professionele en kennisrijke organisatie die, zeker de komende jaren, een belangrijk kennis- en expertisecentrum van en voor de gemeenten is. Om deze rol te kunnen blijven spelen, is het noodzakelijk om medewerkers en organisatie voortdurend te ontwikkelen.

Risicocalculatie

Realistische inschatting van de te verwachten kosten bij 'doel' genoemde onderwerpen en de mogelijk claims.

Ontwikkelingsplanning

Voor organisatieontwikkeling zijn geen structurele posten opgenomen in de begroting. De reserve wordt gevoed wanneer de bedrijfsvoering dat in enig jaar toelaat. GGD moet het zelf inverdienen in de bedrijfsvoering.

Egalisatiereserve

Doel

Ter voorkoming van een piek in de kosten en lasten in de toekomst (egalisatie van de kosten).

Mogelijke claims

Egalisatie van de kosten van drie onderzoeken epidemiologie per vier jaar (€ 23.000), opleiding Geneeskundig Adviseur Gevaarlijke Stoffen (GAGS) (€ 67.000), opleiding forensisch artsen (€ 85.000) en Publieke Gezondheid Asielzoekers (€ 63.000), opleiding arts infectieziektenbestrijding (€ 60.000) en VTD (€ 364.000).

Risicocalculatie

Realistische inschatting van de te verwachten kosten bij 'mogelijke claims' genoemde onderwerpen.

Ontwikkelingsplanning

P.m.

Meerjarenraming 2017-2020 onttrekking/storting reserves per programma

	Raming 2018			Raming 2019		
	storting	onttrekking	saldo	storting	onttrekking	saldo
Programma beschermen	0	0	0	0	0	0
Programma beschermen derden	0	0	0	0	0	0
Programma bevorderen	0	-56.184	-56.184	0	-56.184	-56.184
Programma bewaken	pm	pm	0	pm	pm	0
Programma jeugd	0	0	0	0	0	0
Programma additioneel	258.791	-36.340	222.451	258.791	-36.340	222.451
Programma bedrijfsvoering en middelen	0	0	0	0	0	0
Totaal	258.791	-92.524	166.267	258.791	-92.524	166.267

	Raming 2020			Raming 2021		
	storting	onttrekking	saldo	storting	onttrekking	saldo
Programma beschermen	0	0	0	0	0	0
Programma beschermen derden	0	0	0	0	0	0
Programma bevorderen	0	-56.184	-56.184	0	-56.184	-56.184
Programma bewaken	pm	pm	0	pm	pm	0
Programma jeugd	0	0	0	0	0	0
Programma additioneel	258.791	-36.340	222.451	258.791	-36.340	222.451
Programma bedrijfsvoering en middelen	0	0	0	0	0	0
Totaal	258.791	-92.524	166.267	258.791	-92.524	166.267

Bijlage: Verklarende woordenlijst

BBV	Besluit, begroting en verantwoording overheid
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
CRI	Crisis, rampen en Incidenten
CSG	Centrum Seksueel Geweld
GAGS	Gezondheidskundig Adviseur Gevaarlijke Stoffen
GGD (Drenthe)	Gemeentelijke gezondheidsdienst (Drenthe)
GGZ	Geestelijke gezondheidszorg
GHOR	Geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio
GROP	GGD rampen opvangplan
HBO	Hoger beroepsonderwijs
iJGZ	integrale jeugdgezondheidszorg
IKB	Individueel Keuzebudget
IZB	Infectieziekten bestrijding
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
LHBT	Lesbische vrouwen/homoseksuele mannen/biseksuelen/transgenders
LPK	Landelijk Professioneel Kader
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
MDA++	Multidisciplinaire Aanpak ++
MMK	Medische milieukunde
OGGZ	Openbare geestelijke gezondheidszorg
OTAV	Ondersteuningsteam Asielzoekers en Vergunninghouders
OTO	Opleiden, trainen, oefenen
P&O	Personeel & organisatie
PGA	Publieke gezondheid asielzoekers
PSH	Psychosociale hulpverlening
PSHi	Psychosociale hulverlening bij incidenten
PSHOR	Psychosociale hulpverlening bij ongevallen en rampen
RIVM	Rijksinstituut voor volksgezondheid en milieu
RUD	Regionale uitvoeringsdienst
RVP	Rijksvaccinatieprogramma
SG	Seksuele gezondheid
SOA	Seksueel overdraagbare aandoening
THZ	Technische hygiëne zorg
VMBO	Vorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
VPB	Vennootschapsbelastingplicht
VRD	Veiligheidsregio Drenthe
VTD	Veilig Thuis Drenthe
VWS	Volksgezondheid, welzijn, sport
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
Wpg	Wet publieke gezondheid